

CAHİT UÇUK'UN MASALLARINDA DİL VE ÇOCUK EĞİTİMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME¹

Yıldız YENEN AVCI²

Özet

Masallar ilgi çekici kahramanlarından ve içeriğindeki olağanüstülüklerden dolayı çocuk edebiyatının önemli kaynaklarından. Bu makalede, çocuk edebiyatının önde gelen isimlerinden olan Cahit Uçuk'un; masal türünde yazmış olduğu on bir eseri eğitsel iletiler, dil ve anlatım özellikleri yönünden incelenmiş ve ulaşılan sonuçlarda çocuğa uygunluk ilkesi gözetilmeye çalışılmıştır. Tarama tekniği kullanılarak incelemeye esas alınan masallarda yazar, pek çok konuyu ele almakla birlikte genel olarak "Doğa sevgisi ve çevre bilinci", "Aile sevgisi", "Hayvan sevgisi", "Ulusal kültür bilinci" gibi temalar üzerine yoğunlaşmaktadır. Dil ve anlatım konusunda ise yazarın öz Türkçe kullanmaya özen göstermekle birlikte güncel dilden uzaklaşmadığı, söz varlığına gerektiğinde yer verdiği ve cümle uzunluğuna dikkat ettiği görülür. Sonuç olarak masalların; zengin eğitsel iletilere, ana dil sevgisini ve bilincini kazandıracak değerlere sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Sözcükler: Cahit Uçuk, masallar, eğitsel iletiler, dil ve anlatım özellikleri, çocuğa uygunluk ilkesi

¹ Bu çalışma Yrd. Doç. Dr. Ramazan Çiflikçi'nin danışmanlığında hazırlanan "Cahit Uçuk'un Masallarında Dil ve Çocuk Eğitimi" adlı yüksek lisans tezinin bir bölümüdür.

² Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, y_yenen@hotmail.com

AN EVALUATION ABOUT LANGUAGE AND CHILDREN'S EDUCATION IN CAHİT UÇUK'S TALES

Abstract

The tales are one of the major sources of children's literature due to the interest heroes and extraordinary in the content. In this study, one of the leading names in Children's literature Cahit Uçuk's eleven works which tale of the type on piece educational messages, language features and expression were examined in the conclusions reached and child compliance in regard to the principles of was looked after. Although the author deal with many issues, generally focuses on themes such as: "love of nature and environmental consciousness", "love of family", "love of animal", "national cultural consciousness" in the tales which based on examination using scan technique In the case of language and expression it is seen that the author take care to use pure Turkish although don't move away from current language, mention vocabulary as required and take notice of length of sentence. As a result it is possible to say that tales have rich educational messages, native language love and to raise awareness of values

Key Words: *Cahit Uçuk, tales, educational messages, language and narrative features, child eligibility policy*

GİRİŞ

Anonim Halk Edebiyatı ürünlerinden ve çocuk edebiyatının önemli kaynaklarından olan masal sözcüğü Türkçe Sözlükte (2003: 903) "Halkın ortak yarattığı olarak ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa aktarılan, cin, peri, dev gibi olağanüstü olaylara yer veren, genellikle bir tekerlemeyle ya da 'bir varmış bir yokmuş' gibi sözlerle başlayan bir tür halk öyküsü" olarak tanımlanır. Bu konu üzerinde derlemeler yapmış olan Tezel'e (1985: 6) göre ise "Masal, olayların geçtiği yer ve zamanı belirli olmayan, peri, dev, cin, ejderha, arap bacı vb. gibi kahramanları belirli kişileri temsil etmeyen hikâyedir." M. R. Şirin (1987: 157-160) masal kavramına psikolojik açıdan yaklaşarak bu türün insan benliği üzerindeki etkisine dikkat çeker:

"Masallar insanlığın çocukluğudur. Masalların bizce bilinmeyen zamanı 'evvel zaman içinde' bir zamandır. Olağanüstü biçimde, bilinmeyen bir yerde, bilinmeyen kişiler ve varlıklarla ilgili olayların çarpıcı bir anlatımıdır masal. Masal çocukluk cennetidir. Çocuğun sınır tanımayan bir düşünce tarzı vardır. Masalı bunun için sever çocuk. Onda ulaşılması gereken en sihirli dünyayı 'hayalindeki ülkeyi' bulur."

Masalların çocuk eğitimindeki yeri bakımından çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. "Geçmişte olduğu gibi bugün de hayal ürünü konu ve olaylarla dolu masalların çocuklara verilmesini doğru bulmayan eğitimciler, düşünürlere ve edebiyatçılara rastlanmaktadır. Onların iddiasına göre masallar, çocukları hayatın gerçeklerinden uzaklaştırır, yanlış inançlara sürükler, doğru ve mantıklı düşünme alışkanlığının gelişmesini engeller. Bu görüşün en güçlü temsilcileri Boileau (1636-1711) ve J.J. Rousseau (1712-1778)'dur.

İbrahim Alâettin Gövsa, çocuk edebiyatı hakkında yazdığı bir yazısında Rousseau'nun muhayyel konulara karşı aldığı cepheye temas ederek düşüncelerini şöyle belirtmiştir: Çocuk, hiçbir zaman karga ve tilkinin hakikaten konuşacağına inanmaz. Fakat böyle fevkaladeliklere ihtiyacı vardır. Nitekim kendi bebeklerine birer şahsiyet iare eden, onlarla konuşan ve türlü sahneler tertip eden bir yavru, icat ettiği vekaiye inanmış değildir."

Eflatun Cem Güney (1966: 9-10) de masalların olumlu yönüne değinenlerdendir. Yazara göre "Masallar, sadece hayal ve fantezi mahsulü değildir; çeşitli motiflerle nice sosyal realiteler çizileştirilmekte ve hele çoğu insan ruhlarında yapılmış bir seyahat hissini vermektedir. Keloğlan, Peri Kızı, Devanası, Kara Eşe, Sarı Köse... Bu masal kahramanlarının hamuru, mayası bir ama, huyu suyu bir değil; akı da var, karası da... Akyürekli arasında, gönül alıp Kâbe yapanlar mı dersin, hakka, hakikate tapanlar mı..."

Olağanüstülüklerle çocukların hayal dünyasının sınırlarını genişleten, verdiği iletilerle onları hayata hazırlayan masalların bir diğer katkısı ise dil öğretimine yöneliktir. Bilindiği gibi ister sözlü isterse yazılı olsun masallar birer edebî üründür. Her edebî metinde olduğu gibi yine dil ile ifade edilirler. Bu açıdan bakıldığında masalların anlama ve anlatım becerilere katkı sağlaması da muhtemeldir.

Boratav (1987: 113), masal-dil ilişkisine yönelik olarak “Çocuğa ana dilinin, bir işçi elindeki alet gibi nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiye kendi dilini konuşmayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yakınlaştırıcı duyguyu –ninnilerin, tekerlemelerin, türkülerin yanı başında, ama herhalde onlardan daha geniş ölçüde- ilk aşıl原因an masaldır.” görüşünü ileri sürer.

İnsanoğlunun hayal gücünden doğmaları ve olağanüstülüklerle açık olmaları masalları ilgi çekici kılmış, sunum aracı (insan, kitap, televizyon, internet, dergi...) ne olursa olsun bu türün çocukların dünyasında ayrıcalıklı bir yer kazanmasını sağlamıştır. Edebiyat dünyasında masal türünde eser veren pek çok yazar bulunmaktadır. Cahit Uçuk da bu alanda eser veren sanatçılardandır. Her çocuk gibi Cahit Uçuk’u da çocukluk günlerinde en çok masallar ilgilendirmiştir. Büyüklerinden dinlediği masallardan ve okuduğu kitaplardan edebî zevkin tadına varan yazar, bir süre sonra masal tiryakisi oluvermiştir. Fakat yaşadığı dönemin edebiyatının çocuk ruhuna seslenen yapıtlar yönünden zengin olmaması yazara sıkıntılı günler yaşatarak onun, seviyesine hiç de uygun olmayan eserlere yönelmesine neden olmuştur.

“İlk yazım bir köy masalıydı. Sonra hikâyeler, küçük romanlar yazdım. Fakat çocukluğumda okuma açlığını doyuracak kitapların hemen hemen yokluğu yüzünden babamla annemin kitaplarına daldım. “Bunlar çocuklara göre kitaplar değil” demeleri bana engel olamayınca; onların tavsiye ettikleri büyüklerin kitaplarını okumaya koyuldum. O zamanki dilimiz bu günkü konuşma dilimize hiç benzemiyordu. ‘Bu ne demek babacığım?’ ‘Bu ne demek anneciğim?’ Sorularıyla bir okumayı sürdürdüm. Büyüklerimden durmadan masallar dinliyordum. Masal tiryakisiydim. Hep ah diyordum. Kendi kendime ne olur bu masalların kitapları olsa, sevdiğim masalları birçok kez okuyabilsem. Bulunan çocuk kitaplarının tümünü okumuştum birçok kereler. Yenilerini istiyordum.”

Edebiyat dünyasına bir masal çalışmasıyla (Bir Masal ki Herkes Okumalı!) başlayan, yazdığı çocuk romanı ile (Türk İkiizleri) dünya çapında bir üne kavuşan yazar çocuklar için yazmaya özen gösterir. Çocuk edebiyatını “... çocuklara bilmedikleri yaşam yolunda bir ışık tutma, dünyayı tanıtmaya, sevginin, saygının her çeşidini sevdirmeye; aile sevgisi, insan sevgisi, toprak sevgisi, doğa sevgisi, bayrak sevgisi, vatan sevgisinin edebiyata yansması...” olarak tanımlayan yazar özetle; çocukların çevresindeki güzelliklere sevgi penceresinden bakmalarını ilke edinir.

Masal dışında anı, roman, hikâye, tiyatro, manzum eser, şiir türünde de birçok eser yazarak çocukların yanı sıra yetişkinlerin de dünyasına girmeyi başarabilen yazarın 9 yaş ve üstü çocuklar için yazmış olduğu “Fadiş, Bediş, Ediş ve Uzaydaki Mavi Bilye; Harika Çocuklar, Sırlı Saray, Doğa Savaşçıları, Uçan Su, Dünyamız Tehlikede, Yer Altındaki Dostlar, Madenci Cemal Dede, Özlenen Dostlar, Mutluluk Yağmurları, Yeşil Cennet’e Doğru” dizisinde bulunan kitapları, çalışmanın konusu olarak belirlenmiştir. Her biri “Bilge Kültür Sanat Yayınevi” tarafından çıkarılan eserler birbirinin devamı

niteliğinde olduklarından, çalışmada bu bütünselliğin korunmasına özen gösterilerek, masallara bir yenisi eklenmediği gibi masallardan herhangi bir tanesi de çıkarılmamıştır. Eserlerin tek tek incelendiği çalışmada “objelerin, olay ve olguların, kavramların ne olduklarını açıklamaya ve mevcut durumları, şartları ve özellikleri olduğu gibi ortaya koymaya çalışan tarama modeline” yer verilmiştir. Masalların incelemelerinden hareketle elde edilen bulguları şöyle sıralamak mümkündür:

EĞİTSEL İLETİLER

İnsanı insan yapan, yaşadığı toplumla iyi ilişkiler kurmasını sağlayan, gelişen dünya düzenine ayak uydurarak yarınlaraya umutla, güvenle bakmasına yardımcı olan değerlerin okuyucuya kazandırılmasında edebî işçiliğe sahip eserlerin önemi yadsınamaz bir gerçektir.

Cahit Uçuk’un incelemeye konu edilmiş eserleri eğitsel iletiler bakımından incelenmiş ve bütün masallarında yazarın ısrarla vurgulamaya çalıştığı konular “Temel Konu ve İletiler” başlığıyla; eserlerinde yer yer verdiği konular ise “Yardımcı Konu ve İletiler” ifadesiyle belirtilmiştir.

1. Temel Konu ve İletiler

Doğa Sevgisi ve Çevre Bilinci

İncelenen masalarda doğa sevgisi, doğaya önem verilmesi gerektiği, dünyamızın sonunu hazırlayan tehlikeler, bu tehlikeleri elleriyle hazırlayan insanlar ile bu bilinçten yoksun, duyarsız insanlar; yazarın üzerinde durduğu öncelikli konulardır.

Yazar Fadiş, Bediş, Ediş’te; ağacı bir arkadaşa benzetip, ona duyulan sevgiyi dile getirirken; Harika Çocuklar’da; henüz üç yaşında olan Güneş’in ağzından havada, suda, toprakta yaşanan kirlilikle birlikte dünyanın sonunun geleceğini ve canlı hayatının son bulacağını anlatır. “Bu günleri, geçmiş günleri değil, yayınları düşünüyorum hep.” (s.84) diyerek dünyanın geleceği konusunda kaygılı bir ruh hâli içinde olduğunu anlatmaya çalışır.

Sırlı Saray’da; çevrenin acımasızca yağmalanmasına, kirlenmesine, doğanın zehirli maddelerle hırpalanmasına razı olmayan Güneş ve Yağmur isimli kardeşlerin maceralarına yer verir. Ayrıca; bu kahramanların önderliğinde çevreyi koruyan insanların bir araya gelerek oluşturdukları “Çevre Koruma Savaşçıları Vakfı”nın kurulması olayını ele alır.

Doğa Savaşçıları’nda, sayıları her geçen gün artan Çevre Koruma Savaşçılarının dış görünüşlerini (üniformalarını) ve hizmetlerini anlatmakla birlikte; dünyanın sahip olduğu güzelliklerden dolayı -Tanrı buyruğuyla- bir cennet olduğunu ve bu cennetin değerinin bilinmesi gerektiğini anlatır.

Uçan Su da; insanoğlunun teknolojiyi yanlış kullanmasından dolayı dünyanın zehirli gazlara açık hale geldiği ve bu durumun da insanlık için asıl kıyamet olduğu vurgulanır. Ayrıca eserde Çevre Koruma Savaşçılarının

bu muhtemel felaketin önüne geçerek doğaya can verecekleri anlatılmaya çalışılır.

Dünyamız Tehlikede adlı eserde nükleer denemelerin dünyanın dengesini altüst eden etkisinden söz edilir. Bununla beraber dünyadaki güzelliklerin değerini bilip, onları koruyacakları yerde haddi hesabı olmayan paralar dökerek değerli zamanlarını suyu ve oksijeni olmayan uydu ve gezegenleri araştırmakla harcayan bilim adamlarının eleştirisi yapılır.

Yer Altındaki Dostlar'da dünyanın üzüntü veren durumunun iyileştirmesi için evrensel boyutta bir bilince ve duyarlılığa ihtiyaç duyulduğu; bunun da yüklü miktarlarda para ve ilkeli bir çalışma sistemi ile gerçekleşeceği anlatılır. Ayrıca masallar, filmler, kitaplar, broşürler, belgeseller aracılığıyla insanlara ulaşmaya çalışan çevre dostu insanların ulaştıkları kişilerin yüreklerine "Tüm dünya çocukları bu dünya sizindir." görüşünü coşkuyla aşılması gerektiği belirtilir.

Madenci Cemal Dede'de dünyanın karşı karşıya kaldığı tehlikelerle ulusal çapta mücadele eden "Çevre Koruma Savaşçıları" ile aynı hizmete yönelik olarak uluslararası düzeyde çalışmalar sürdüren "Dünya Koruma Gençlik Savaşçıları" üyelerini Ab-1 Hayat köyünde bir araya getiren şölen anlatır. Bu şölende dilleri, dinleri, ırkları, töreleri, gelenekleri... vb. farklı olan insanların bu uğurda elinden gelen bütün özverileri göstermek adına coşkuyla ant içtiklerinden bahsedilir.

Özlenen Dostlar'da dünyayı korumaya yönelik gerçekleştirilen şölen çerçevesinde amaca uygun coşkulu konuşmalar yapılır. Yarının sahipleri olarak görülen vakıf başkanlarını birer generale, üyelerini bir orduya benzeten yazar; el birliği, güç birliği ve yürek birliğiyle onların dünyayı kurtaracaklarına inandığını belirtir.

Mutluluk Yağmurları'nda dünyanın içinde bulunduğu tehlikeler "Yedi Başlı Dev" balesi ile anlatılır. Dünya için devi bir bela olarak gören yazar, yedi başı da doğanın dengesini bozan yedi tehlike olarak görür. Bu tehlikeler; hava kirliliği, suların kirliliği, denizlerin kirliliği, ozon tabakasının delinmesi, egzoz dumanları, bacalardan tüten kükürt zehirleri ve bütün atık sulardır.

Bu devin karşısına insanları, çiçekleri, kuşları, böcekleri, tavşanları, geyikleri ve canlıları seven orman perilerini çıkaran yazar; diğer hayvanların da işbirliğiyle insanlığın bu tehlikelerden kurtulabileceğini anlatır.

Uzaydaki Mavi Bilye dizisinin son kitabı olan Yeşil Cennet'e Doğru'da ise; yeşilin bin bir tonuyla göz kamaştıran, türkülere konu olan yerlerin bile çıkarlarından başka bir şey düşünmeyen insanlar tarafından beton yığınlarına, çorak topraklara dönüştürülmesinin eleştirisi yapılır. Gerek kişisel ve gerekse ulusal çıkarlar uğrunda güzelim doğayı yok etmeye çalışan insanların karşısına Çevre Koruma Savaşçıları ve Dünya Gençlik Koruma Ordusu'nu çıkaran yazar bu konuda çocuklar ile gençlere güven duyduğunu anlatmaya çalışır.

Sonuç olarak denilebilir ki Cahit Uçuk; incelenen bütün masallarda ele aldığı doğa sevgisi ve çevre bilinci konusuyla çevresel konularda duyarlılıkları gelişmiş bireyler yetiştirmeyi amaçlamıştır.

Aile Sevgisi

İncelenen masalarda aile sevgisine ilişkin tespitler şöyledir: Fadiş, Bediş, Ediş'te; Fadiş ve Bediş kardeşler doğacak yeğenleri için Ediş'e her konuda yardımcı olmaya ve onu mutlu etmeye çalışırlar. Perinaz önceleri sevdiği erkekle evlenmesine karşı çıkan ve kendi mutluluğunu istemediklerini düşünen anne ve babasına sitemlerde bulunur. Daha sonra ebeveynlerinin kızlarına uygun gördüğü gencin kendisinin evlenmeyi düşündüğü delikanlı olduğunu görünce; her anne, babanın çocukları için en iyisini istediklerini anlar.

Eserde ayrıca, torunlarına masallar anlatarak onların gönüllerini fetheden Fadiş Ninenin sevgi dolu yaklaşımı da torun-nine arasındaki kuvvetli bağın göstergesi olarak aile sevgisine örnek verilebilir.

Harika Çocuklar'da yoğun iş temposu yüzünden çocuklarına yeterli zamanı bulamayan çiftlerin (Gülfem, Sadık) yardımına koşan anne ve babaların, bu sorumluluğu zevkle yerine getirecekleri anlatılır.

Sırlı Saray'da birbirlerini arayıp soran, geleneklerine bağlı, bayramlarda birbirlerini ziyaret etmekten mutluluk duyan aile bireyleri arasındaki bağın güçlülüğüne dikkat çekilir.

Uçan Su'da kalabalık bir aileye sahip olan, konfordan uzak bir evde kıt kanaat yaşayan Fitnat ile aile bireyleri arasındaki ilişkilerin içtenliği ve güzelliği dile getirilir.

Özlenen Dostlar'da uzun bir süre aile büyüklerinden ayrı kalan Yağmur'un onlara duyduğu derin özlem ele alınır. Bunun yanı sıra yazar mutlu ve huzurlu ailelerin varlığı için sorumluluk sahibi bireylerin olması gerektiğinin de altını çizer.

Mutluluk Yağmurları'nda ister çocuk, isterse yaşlı olsun; bütün insanların sıcak bir aile ortamına ihtiyaç duydukları vurgulanmaya çalışılır. Ayrıca; daha iyi bir eğitim almak adına sevgiye, şefkate en çok ihtiyacı olduğu bir dönemde çocuklarını kendilerinden uzakta yetişmelerini isteyen ebeveynler ile yeni kurulan yuvalarda yaşlı, hasta ve bakıma muhtaç büyüklerini birer istenmeyen varlık olarak gören gençlerin tutum ve davranışları eleştirilir.

Yeşil Cennet'e Doğru'da ise; sağlıklı çocukların doğması için, insanların yakın akraba evliliklerinden sakınmaları gerektiği vurgulanır.

Genel olarak denilebilir ki Cahit Uçuk; eserlerinde yer verdiği bu temayla toplum yaşamında aile kurumunun önemine dikkat çekerek; mutlu, huzurlu ailelerin sevgi, saygı ve hoşgörüyü ilke olarak benimsemiş insanlar tarafından kurulabileceğinin altını çizmek ister.

Hayvan Sevgisi

Yazar, incelenen masalarda hayvan-insan arasındaki dostluğun güzel örneklerinden hareket ederek okuyucuya hayvan sevgisini aşılamaı amaçlar:

Fadiş, Bediş, Ediş'te; konuşmak, hissetmek gibi insanlara has özelliklere sahip bir varlık olan Torun (ailenin samur kedisi) Füsunsaz ile

Yüzbaşı Hikmet arasındaki mektuplaşmalarda posta görevini gerçekleştirir. Genç Bediş'e üzülmemesi konusunda teselli verici sözlerde bulunur. Ayrıca bu eserde aşkından yollara düşmüş olan Atlıhan'a haber göndermesi için hayvanlar âleminde yardım isteyen Genç Bediş'e zamanında soğuktan koruyarak, yaşamasını sağladığı kırlangıçtan dostluk eli uzanır.

Harika Çocuklar'da kahramanların (Yağmur, Güneş, Yaver Dede...) gözleri görmeyen, duru bir kısrak olan Berrak'a duydukları sevgi ile son derece sağlıklı ve cılız bir yavru tayın Yağmur'un büyüdüğü güçleri yardımcı ile sağlığına kavuşturulması anlatılır.

Yer Altındaki Dostlar'da yavru balıkların avlanmasının eleştirisi yapılır.

Özlenen Dostlar'da hayvanların dünyaya güzellik veren bir süse benzetilmeleri ve bu canlıların olmaması durumunda dünyanın çekiciliğini kaybedeceği anlatılır. Yazar bu güzelliklerin devamlılığı için hayvanların yaşamlarına son verilmemesi ve insanoğlunun dünyayı yaşanılır bir yer olmaktan çıkarılmaması gerektiğini anlatır.

Uçan Su'da; sahibini tehlikeler karşısında yalnız bırakmayan Gobül ile Yağmur arasındaki bağın güçlülüğüne dikkat çekilir.

Mutluluk Yağmurları'nda; Yağmur'un atlara verdiği değer ve bu canlıların sahiplerine gösterdikleri sevgi ele alınır.

Yeşil Cennet'e Doğru'da ise; Samur Kedi'nin yerin yedi kat altında edindiği bilgileri Yağmur'la paylaşması ve ona yapması gerekenler konusunda yardımcı olması anlatılır.

Bu tespitlerden hareketle denilebilir ki Cahit Uçuk; incelenen birçok masalda hayvan-insan dostluğuna değinerek okuyucuda hayvanlara karşı sevgi ve duyarlılık oluşturmayı amaçlamıştır.

Ulusal Kültür Bilinci

“Millî kültürümüz, Türk insanının yarattığı maddî ve manevî değerler bütünü Türk insanına özgü düşünce ve sanat ürünlerini kapsar.

Atatürk ‘Millî kültür, millî bilinci güçlendirir. Geleceğe güvenle bakmayı sağlar. Bundan dolayı kültürümüzün her alanda yükselmesini sağlamak görevimiz olmalıdır.’ diyerek kültürümüzün gelecek nesillere aktarılması, korunmasını ve gelişmesini istemiştir.”

Bu amaç doğrultusunda yeni nesilleri bilinçlendirmek toplumda aydın görevini üstlenmiş yazarlara ve onların kalemleriyle can bulan eserlerine düşmektedir. Cahit Uçuk bu konuya duyarsız kalmamış ve eserlerini ulusal kültürün değerleriyle süsleyerek; geçmişle övünen, bugününe sahip çıkan, yarınlara güvenle bakan okuyucu kitleleri oluşturmayı amaçlamıştır. Şunu da belirtmede yarar var ki 2006 tarihli Türkçe Öğretim Programı'nda tema anlayışı benimsenmeye başlanmıştır. Millî Kültür de 7. Sınıflar için öğretilmesi zorunlu temalar arasındadır. Bu açıdan bakıldığında eserler, Türkçe Öğretim Programındaki kazanımlarla örtüşmekte ve onları desteklemektedir.

Fadiş, Bediş, Ediş'te; Türk insanının konukseverliliği, Harika Çocuklar'da güzel bir gelenek olan Diş Buğdayı Şöleni anlatılmaktadır.

Sırlı Saray'da gerek maddi ve gerekse manevi açıdan paha biçilmez özellikteki eserlerin bulunduğu yer olan müzelerin birer önemli toplumsal kurum oldukları ve yetkililerin bu yerlerin korunmasında daha titiz davranmaları gerektiği anlatılmaya çalışılır.

Doğa Savaşçıları'nda atalarımızdan bizlere miras kalan eserlerin layık oldukları gibi korunmalarının eleştirisi yapılır. Ayrıca ulusların geçmişlerine ışık tutan müzelerin ziyareti sırasında daha saygılı olunması gerektiği ve bu konuda tarih bilincinden yoksun insanlara ulusal tarihin öğretilmesinin önemini anlatır.

Uçan Su'da anlatılan konuyla uygun bir şekilde ilişkilendirmek üzere Mehmet Akif'e ve İstiklal Marşı'na yönelik telmihlerde bulunur.

Dünyamız Tehlikede adlı eserde Türk insanının müziğinden, millî bayramlarından, geleneksel mutfağından ve yöresel kıyafetlerden bahsedilir.

Madenci Cemal Dede'de; Anadolu sahasının dünya uygarlıklarının merkezi olduğu tezi ileri sürülmekte, ulusal tarih bilinciyle geçmişini sahiplenen ve yaşadığı coğrafyayı anlatmaktan onur duyan okuyucu kitleleri oluşturulması hedeflenmektedir.

Özlenen Dostlar'da tarihsel bir özelliğe sahip olan yapıların korunma altına alınması gerektiği belirtilir.

Yeşil Cennete Doğru'da ise; Türk mutfağının soğuk, sıcak yemekleri ile klasik Türk müziğinin güzelliklerinden bahsedilir. Ayrıca vatan ve bayrak sevgileriyle de bu değerler yüceltilmeye çalışılır.

Sonuç olarak denilebilir ki Cahit Uçuk; masallarında gerek doğrudan ve gerekse dolaylı olarak ele aldığı bu konu ile ulusal kültürü öğrenmenin ve ona sahip çıkmanın önemine değinerek okuyucuda ulusal değerlere karşı bir sevgi oluşturmayı amaçlar.

Yardımcı Konu ve İletiler

İncelenen masalarda yer alan yardımcı konu ve iletilerden bazıları şunlardır: Allah sevgisi, arkadaşlık ve dostluk, akrabalık ilişkilerine özen gösterilmesi gerektiği, tarih sevgisi, çocuklara masal anlatmanın önemi, gelenek-görenek ve töreler, suyun önemi, şehir yaşamına uyum sağlama, bilinçsizce artan nüfus artışının eleştirisi, yaşlılara saygı gösterilmesi gerektiği, alçakgönüllülük, yardımseverlik ve çalışkanlığın önemi... Tespit edilen yardımcı konu ve iletilere birkaç örnek:

Anne Sütünün Önemi

Yararları bilimsel olarak kanıtlanmış olan anne sütü bebeklerin zihinsel ve fiziksel gelişimlerine yardımcı olan hastalıklarla mücadelede bebeklere direnç gücü veren önemli bir besindir. Yazar eserde bu konunun önemine değinerek annelerin bebeklerine kendi sütüyle beslemeleri gerektiğini ifade eder.

“Genç anne bebeğini beşikten aldı. Onu Tanrı armağanı bol bol doyurucu olan ana sütüyle beslemek üzere bağrına bastı.” (Fadiş, Bedişi, Ediş, s.32)

Kitap Sevgisi

Okuma sevgisini ve alışkanlığını kütüphanelerinin kapılarını herkese açık tutan aile büyüklerinden edinen Yağmur, gerçek bir kitap dostudur. Yazar okuma tutkusunun genç kızın benliğinde yarattığı büyülü atmosferi “Yağmur, ‘Kütüphane’ denilen kitap odasına her girdiğinde tüm vücudunu bir heyecan ürpertisi titretirdi. Zaten kitap ve okuma sevgisini ilk önce bu iki sevgili büyüğü tattırılmışlardı ona; kitapları okudukları masallarla. Kafasında canlanan başka dünyalar, oraların insanları, hayvanları, çiçekleri, ağaçları, kelebekli çimleriyle bir hayal dünyası.” (Doğa Savaşçıları, s.46–47) cümleleriyle dile getirir.

Cahit Uçuk bu ileti ile okumanın yararlı ve güzel bir alışkanlık olduğunu; anne ve babaların çocuklarının iyi bir okuyucu olmalarını istiyorlarsa, öncelikle kendilerinin bu eylemi içselleştirmeleri gerektiğini anlatmaya çalışır.

Arkadaş Sevgisi ve İşbirliği

Çevreyi koruma, doğaya zarar verenleri uyarma ve bu konuda gereken eğitimi almamış insanları bilinçlendirerek sahip olunan güzellikleri yarının kuşaklarıyla paylaşma düşüncesi ile bir araya gelen ve sayıları elliye bulan Çevre Koruma Savaşçıları Derneğinin üyeleri arasındaki ilişki; arkadaşlık bağına örnektir.

Bu gönüllü savaşçıların birçoğu Anadolu yaylalarından, köylerinden gelerek gecekonda bölgelerine yerleşmiş alt gelir seviyesindeki insanların çocukları iken, bir kısmı ise Güneş ile Yağmur gibi İstanbul’un köklü ve zengin ailelerinin çocuklarıdır. Fakat bu sınıfsal uçurumlar onların bir arada bulunmaları ve güçlerini birleştirerek insanlık için yararlı şeyler yapmaları için engel olmaz.

Yazarın dünyanın yarınki sahipleri gözüyle gördüğü insanlar; “Uyanık, aydın görüşlü, kendilerini tanıtmaya, yetiştirmeye özen gösteren, güç harcayan... Parıl parıl zekâları ile gerçekten yarının dünyasına yakışan çocuklar” (Sırlı Saray, s.111) dir.

Öğrenciliğin getirmiş olduğu sorumluluklarının dışında geriye kalan zamanını sırtlarındaki işçi tulumlarıyla kıyılarda, aralarda, parklarda çöpler toplayarak; harçlıklarından biriktirdikleri ve el işlerinden (tahta oymacılığı, resim çerçevesi, süs aynası yapma; atkı, çorap, başlık örme...) kazandıklarıyla broşürler hazırlayıp dağıtan bu çocuklar; gazete manşetlerinde anlatılır, televizyon programlarına konuk olurlar.

Yazar bu ileti ile ana dilin söz hazinelerinden olan “Birlikten güç doğar.” sözünü telmih ederek henüz çocuk yaşta olmalarına rağmen sevgi, saygı, güven ve hoşgörü bağlarıyla bağlanan bu doğa dostu gençlerin güçlerini bir araya getirerek insanlık için ne kadar büyük ve yararlı işler yapabileceğini anlatmaya çalışır.

DİL ve ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Sözcük İncelemesi

Yalnız başlarına bir anlam ifade eden ya da cümle içinde anlam kazanarak duygu ve düşüncelerin aracı olan sözcükler, dilin değerli yapı taşlarıdır.

Ana dil öğretiminin kolaylık sağlamasında, güncel dilin doğru ve etkili kullanılmasında, dilin öz değerlerinin yaşatılmasında ve ana dile karşı bir sevginin oluşmasında bu yapı taşlarının işçiliğini yapan yazarlara büyük görevler düşmektedir. Cahit Uçuk’un bu konuda titiz davrandığını söylemek mümkündür; çünkü yazar ağı, eseltmek, özlem, şölen, arınmak, konuk, ece, anımsamak, armağan, yaşam... gibi sözcüklerle Türkçenin söz varlığını yaşatmanın sorumluluğunu gösterirken; günümüz insanının yaşantısı içinde yer alan robot, günlük gazete, televizyon, bilgisayar, video, kaset, buzdolabı... gibi sözcükler ile güncel dilden uzaklaşmamaya özen gösterir.

Ayrıca bazı eserlerde anlamdaş sözcükleri birlikte kullanarak okuyucunun sözcük dağarcığını zenginleştirmeye çalıştığı da görülmektedir: esin, rüzgâr (Harika Çocuklar, s.77); cevap, yanıt (Dünyamız Tehlikede, s.8, s.68); hayal, düş (Özlenen Dostlar, s.26); yürek, kalp (Sırlı Saray, s.78)...

Sözcük kullanımında özen gösterilen bir diğer nokta ise; okuyucunun cümle içinde bile anlamını çözemeyecekleri sözcükleri anlamlarıyla birlikte vermesidir:

“Ben bu kıyılara, bu abı hayat, yani yaşam suyu dedikleri bu Göksu deresinin hayranıyım efendim.”(Fadiş, Bedişi, Ediş 3, s.83)

“İâşe yedirip içirme, ibâde barındırıp yerleştirme manasına gelir.”(Yer Altındaki Dostlar, s.98)

Rastgele bir yöntemle seçilmiş sayfalardan hareketle yazarın öz Türkçe ile eserlerini oluşturma çabasının sayısal verilere dönüştürülmüş sonuçları:

Fadiş, Bedişi, Ediş’te % 91; Harika Çocuklar’da % 97; Sırlı Saray’da % 95; Doğa Savaşçıları’nda % 91; Uçan Su’da % 90; Dünyamız Tehlikede’de % 93; Yer Altındaki Dostlar’da % 88; Madenci Cemal Dede’de % 85; Özlenen Dostlar’da % 89; Mutluluk Yağmurları’nda % 93 ve Yeşil Cennet’e Doğru’da ise % 91’dir.

Bu sonuçlar yazarın Türkçeyi kullanmadaki çabasının övgüye değer olduğunu göstermektedir. Sözcük türlerinin genel dağılımına bakıldığında ise aşağıdaki sayısal verilerden hareketle:

İsim (Ad)	% 41
Sıfat (Önad)	% 17
Fiil (Eylem)	% 12
Zarf (Belirteç)	% 11
Ünlem	% 6
Zamir (Adıl)	% 6
Bağlaç	% 4
Edat (İlgeç)	% 3

yazarın ana dilde bütün sözcük türlerine yer vermekte beraber Türkçenin temelini oluşturan isimlere sıklıkla; ancak cümle içinde anlam kazanan unsurlardan olan ilgeç ve bağlaçlara ise oldukça az yer verdiğini söylemek mümkündür. Ayrıca İstanbul Türkçesiyle sıcak ve içten bir anlatımı benimseyen yazarın cümlelerdeki ortalama sözcük sayısı 6–10 kadardır. Elde edilen bu sonuçlar yazarın çocuk kitaplarında bulunması gereken özelliklere dikkat ettiğini göstermektedir.

Cümle İncelemesi

İncelen eserlerde rastgele bir yöntemle seçilen sayfalarda yer alan cümleler anlamları, yapıları, yüklem türleri ve yerleri bakımından incelemeye esas alınmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Yazar yüklem türüne göre eylem cümlelerine (% 70) daha fazla yer vermiştir. İsim cümlelerinin genel dağılımdaki oranı ise % 30'dur. İsim cümlelerinin betimlemelerde, eylem cümlelerinin ise olayın akışında ağırlıkta kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yüklem yerine göre yapılan inceleme de; yazarın Türkçe söz dizimine (Özne+nesne +yüklem) uygun olarak kurallı cümleye (% 76) daha fazla yer verdiği görülmüştür. Anlatımın durgunluğunu yıkan devrik cümlelerin kullanım oranı ise % 22'dir. Daha çok "ki" bağlacı ile kurduğu kesik cümlelerin (% 2) oranı ise son derece azdır:

“Öylesine kendi âlemlerinin hayallerindeydiler ki...” (Özlenen Dostlar, s.98)

Cümlelerin anlamları bakımından değerlendirilmesinde ise; genel olarak olumlu cümlelerin (%82) kullanımına yer verdiğini söylemek mümkündür. Yüklem belirttiği eylemin gerçekleştiğini anlatan bu tür cümleler yaşama sevgi ve umut penceresinden bakan yazarın yaşam felsefesiyle ilişkilendirilebilir.

Yapısı bakımında yapılan değerlendirmede yazarın Fadiş, Bediş, Ediş (% 49), Harika Çocuklar (% 55), Doğa Savaşçıları (% 45), Madenci Cemal Dede (% 42) ve Özlenen Dostlar' da (%44) birleşik cümle kullanımına; Sırlı Saray (% 48), Uçan Su (% 51), Dünyamız Tehlikede (% 62), Yer Altındaki Dostlar (% 53) Mutluluk Yağmurları (% 41) ve Yeşil Cennet'e Doğru'da (% 66) ise basit cümle kullanımına ağırlıkta yer verdiği tespit edilmiştir.

Cümle uzunlukları bakımından ele alındığında ise; genel olarak bütün eserlerde birer sözcükten oluşan cümlelere yer verdiği; en uzun cümlelerin 55 sözcükten (Yeşil Cennete Doğru, s.22) oluştuğu görülmüştür.

Edebî Sanatlar

Çalışmaya konu olan eserler benzetme, deyim aktarması, değişmece ve ad aktarması sanatları bakımından incelenmeye esas alınarak, aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Fadiş, Bediş, Ediş ve Uçan Su'da “deyim aktarması”; Dünyamız Tehlikede ve Madenci Cemal Dede'de “benzetme”; Sırlı Saray'da “deyim

aktarması ve değişmece”; Harika Çocuklar, Yer Altındaki Dostlar, Özlenen Dostlar, Mutluluk Yağmurları, Doğa Savaşçıları ve Yeşil Cennete Doğru'da ise “değişmece” yazarın, kullanımına sıklıkla yer verdiği sanatlardandır.

Özlu Sözler, İkilemeler ve Deyimler

Atalarımızın yaşam deneyimleri sonucu oluşmuş, nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelen eğitici, öğretici sözler olarak bilinen atasözleri, Türkçenin anlatım gücünü arttıran söz değerleri yumağıdır. Az sözle sayfalarca bilgiyi anlatmaya çalışan bu söz kalıplarının yeri geldikçe kullanılmaya çalışıldığı görülmektedir:

Yazar çalışmanın erdemli bir davranış olduğunu: “Çalışan demir pas tutmaz.” (Özlenen Dostlar, s.64); yapılan yanlış davranışların sonuçlarına katlanılması gerektiğini: “Minareyi çalan, kılıfını hazırlar.” (Yer Altındaki Dostlar, s.59) sözleriyle dile getirir.

İkilemeler açısından bakıldığında ise; daha çok aynı sözcüğün tekrarı ile oluşturulan ve ana dilde kullanımları yaygın olan (derin derin, ağır ağır, sıkı sıkı...) değerlere yer verdiği görülmektedir. Ayrıca Türkçeye katkı olsun diye sunduğu özgün örnekleri de görmek mümkündür: soru soru, oğul oğul, resim resim...

İkilemelerin kullanımında olduğu gibi deyimler konusunda da yazar kimi kez ana dilde yaygın olan örneklere (akıl etmek, kulak kesilmek, sözünü kesmek...), kimi kez de özgün kullanımlara yer vermiştir: ateş ateş yanmak, yüreği ağulu bir acıyla dolmak...

SONUÇ

Bu çalışmada Cahit Uçuk'un masalları belirtilen başlıklar doğrultusunda tek tek incelenmiş ve elde edilen bulgular yeri geldikince okuyucuya verilmeye çalışılmıştır. Bu bulguları toplamak gerekirse:

1. Cahit Uçuk'un incelenen masalları eğitsel iletiler yönünden zengindir ve çocukları hayata hazırlayacak, onlara güzel değerleri kazandıracak niteliktedir.

2. Yazar, eserlerinde benliğini ve çevresini kuşatan bir sevgi coşkunluğuyla okuyucuya güzel ve yararlı olan her şeye karşı (doğa, dünya, insan, Allah, aile, hayvan...) bir sevgi aşılama amaçlar.

3. Ulusal kültürün maddi ve manevi değerleriyle süslenmiş masallar; vatanını, ulusunu, bayrağını, marşını, millî bayramlarını, örf ve adetlerini... seven yurttaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

4. Eserlerde psikolojik yıkıma neden olacak olaylar görülmez; yaşam sevgisinden beslenen bir ümitli bekleyiş vardır.

5. Eserlerdeki kahramanlar olumlu niteliklere sahiptir ve okuyucuya örnek olacak kişilik özellikleriyle donatılmışlardır.

6. Ana dilin öz değerlerini yaşatmanın sorumluluğunu taşıyan yazar, masallarını içten ve sıcak bir anlatımla sunar.

KAYNAKLAR

7. İstanbul Türkçesiyle yalın bir söyleşiyi benimseyen yazarın çeşitli tekniklerle okuyucunun sözcük dağarcığını zenginleştirdiğini söylemek mümkündür.

8. Yazarın sözcük türlerinde ve cümlelerdeki ortalama sözcük sayısında gösterdiği özen, çocuk kitaplarında bulunması gereken özelliğidir.

9. Yazar günümüz insanın yaşam biçimi, kültürünü, hayata bakışını anlatan eserleriyle hem toplumun değer yargılarını okuyucuyla buluşturur hem de okuyucuya güncel dili yakalamanın sevincini yaşatır.

10. Türkçenin anlatım gücünün en somut göstergeleri olan edebî sanatlar (benzetme, değişmece, deyim aktarması, ad aktarması), deyimler, özlü sözler ve ikilemelerin kullanımı ile okuyucuya dil zevkini ve inceliği yaşatılmış, masallar da sığ, kuru bir anlatımdan kurtarılmıştır.

- Aksan, D. (2003). Türkçenin Gücü, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Arslantürk, Z. (2001). Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Ateş, K. (1998). Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanları, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Boratav, P.N. (2002). Masal, Çocuk Edebiyatı Yıllığı-1987, Yayına Hazırlayan ve Yöneten: Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Doğan, A. (1999). Cahit Uçuk'un Hayatı-Sanatı-Eserleri, İstanbul: MEB Yayınları.
- Enginün, İ. (1985). Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış, Türk Dili, S.400, 186-194.
- İmzasız (1987). Cahit Uçuk'la Çocuk Edebiyatı Üzerine, Çocuk Edebiyatı Yıllığı-1987, Yayına Hazırlayan ve Yöneten: Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Kantarcıoğlu, S. (1991). Eğitimde Masalın Yeri, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Komisyon (2006). Millî Kültür, İlköğretim Ders Kitabı Türkçe 7, Ankara: Evos Basım
- MEB (2006), İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı, <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx> Erişim: 12 Aralık 2006
- Oğuzkan, A. F. (1983). Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örnek Çocuk Edebiyatı, Ankara: Emel Matbaacılık.
- Özdemir, E. (1969). Öz Türkçe Üzerine, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Püsküllüoğlu, A. (2003). Türkçe Sözlük, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Şirin, M. R. (1987). Çocuk Kalbimizin Kıyısındaki Irmak, Çocuk Edebiyatı Yıllığı-1987, Yayına Hazırlayan ve Yöneten: Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Tezel, N. (1985). Türk Masalları, Cilt 1, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Uçuk, C. (2002). Bir İmparatorluk Çökerken, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- (2002). Fadiş, Bediş, Ediş 1-2-3-4-5, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- (2003). Uzaydaki Mavi Bilye Serisi: Harika Çocuklar, Sırlı Saray, Doğa Savaşçıları Uçan Su, Dünyamız Tehlikede, Yer Altındaki Dostlar, Madenci Cemal Dede, Özlenen Dostlar Mutluluk Yağmurları Yeşil Cennet'e Doğru, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- (2003). Erkekler Dünyasında Bir Kadın Yazar-Silsilene 1, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- (2003). Yıllar Sadece Sayı-Silsilene 2, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yalçın, A., Gıyasettin Aytas (2002). Çocuk Edebiyatı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yenen, Y. (2007). Cahit Uçuk'un Masallarında Dil ve Çocuk Eğitimi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Öğretimi Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya.